

SGH

Kolegium Ekonomiczno-Społeczne

Warszawa, 25.01.2017r.

prof. dr hab. Ewa Latoszek, prof. zw.
Katedra Unii Europejskiej im. J. Monneta
Szkoła Główna Handlowa
w Warszawie

**Recenzja rozprawy doktorskiej
pt. „Rola funduszy europejskich w dywersyfikacji polskiego eksportu”
napisanej przez mgra Michała Kołtuniaka na kierunku Ekonomia,
na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego,
pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Alojzego Z. Nowaka**

Pozyskiwanie nowych rynków zbytu oraz rozwój polskiego eksportu przez jego dywersyfikację są jednym z najważniejszych globalnych wyzwań dla społeczeństwa i gospodarki Polski na początku XXI wieku. Z kolei współczesna polityka regionalna Polski wspierana przez środki finansowe z Unii Europejskiej tworzy warunki dla lepszego wykorzystania endogenicznego potencjału społeczno-gospodarczego, w tym także przyczyniając się do wzmacniania polskich firm na rynkach zagranicznych. Z tytułu realizacji polityki rozwoju regionalnego, Polska otrzymuje duże transfery finansowe z Unii Europejskiej, których efektywne wykorzystanie spowoduje przyspieszenie przebudowy strukturalnej polskiej gospodarki oraz poprawę jej międzynarodowej konkurencyjności i – co jest szczególnie istotne dla współczesnej sytuacji gospodarczej kraju- może przyczynić się do stopniowej dywersyfikacji naszego eksportu. Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska obejmuje swoim zakresem przedmiotowym powyższe kwestie, przy szczególnym skoncentrowaniu się Autora na zagadnieniu znaczenia wsparcia eksportowego dla polskich producentów i jego roli dla rozszerzenia kierunków polskiego eksportu i zwiększenia w nim udziału państw spoza Unii Europejskiej, w tym także z innych kontynentów. Została ona

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

przygotowana dużym nakładem pracy i liczy ponad 230 stron, w tym 230 stron zasadniczego tekstu, uzupełnionego spisem rysunków, wykresów i tabel oraz bardzo obszerną bibliografią (10 stron polskich i zagranicznych, głównie angielskich publikacji, z których większość wydana została po 2000 roku) oraz Aneksem uzupełnionym komentarzem Autora.

Rozprawa, oprócz wstępu i zakończenia składa się z 5 następujących rozdziałów:

- I. Rozwój i kierunki polskiego eksportu
- II. Możliwości dywersyfikacji polskiego eksportu
- III. Fundusze unijne wspierające eksport
- IV. Prawne aspekty stosowania przez państwo pomocy proeksportowej
- V. Ocena wybranych instrumentów promocji eksportu w kontekście potrzeby dywersyfikacji kierunków eksportu

Recenzja pracy doktorskiej pana mgra Michała Kołtuniaka obejmuje najważniejsze elementy oceny naukowego charakteru dysertacji, w tym:

1. istotność problematyki badawczej, jej oryginalność i wagę podjętej tematyki- dla nauki i praktyki gospodarczej;
2. poprawność przedstawienia problemu badawczego oraz formułowania celów i hipotez badawczych oraz stopień realizacji celów, jak również poprawność interpretacji wyników badań, umiejętność formułowania wniosków;
3. poprawność doboru metod badawczych i umiejętności posługiwania się nimi;
4. wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie problematyki dysertacji, znajomość literatury przedmiotu.

Poza oceną ww. aspektów dokonano również oceny formalnej strony rozprawy, tj.: układu treści, zgodności tytułu pracy i poszczególnych części z ich zawartością oraz strony redakcyjnej pracy.

Powyższe elementy oceny niezbędne są do stwierdzenia, czy recenzowana praca doktorska spełnia warunki określone ustawą o tytule i stopniach naukowych.

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy, istotność problematyki badawczej, jej oryginalność i waga podjętej tematyki- dla nauki i praktyki gospodarczej.

Rozprawa doktorska pana mgra Michała Kołtuniaka dotyczy jednego z najważniejszych i zawsze aktualnych zagadnień, jakim jest celowość i skuteczność wspierania polskiego eksportu na rzecz jego dywersyfikacji kierunkowej oraz możliwość wykorzystania w tym celu funduszy strukturalnych, mających z natury rzeczy charakter środków przeznaczonych na działania o charakterze strukturalnym i innowacyjnym. Badania nad efektywnością wykorzystania funduszy wspólnotowych w zakresie promocji eksportu, przy wzrastającym zapotrzebowaniu na te środki i jednocześnie „oporach” państw tworzących wspólny budżet w kwestii ich powiększania, mają szczególną rolę do spełnienia. Istotność badań podjętych przez Autora rozprawy, w świetle poszukiwania przyczyn wciąż niezadowolającego poziomu wsparcia polskiego eksportu, jego niewłaściwej struktury kierunkowej i towarowej oraz poszukiwania sposobów jego zwiększania w wyniku podnoszenia nakładów na ten cel- zarówno ze środków własnych państwa, jak i z funduszy strukturalnych, nie ulega wątpliwości. Problematyka ta jest w Polsce wciąż jeszcze mało znana, i to zarówno wśród teoretyków zajmujących się tymi zagadnieniami, jak również praktyków. Lukę tę, w moim przekonaniu, wypełnia praca doktorska mgra Michała Kołtuniaka. Waga problematyki rozprawy wynika również z potrzeb rozwoju tych dyscyplin nauk ekonomicznych, które mogą być wykorzystywane w badaniach dotyczących międzynarodowej współpracy gospodarczej oraz procesu integracji europejskiej i polityce integracyjnej UE i Polski. Tak zaawansowany proces globalizacji i integracji gospodarczej i społecznej na świecie nie miał bowiem dotychczas miejsca. Jednocześnie wyraźny wzrost zrozumienia potrzeb wspierania rodzimego eksportu, co wpłynie na poprawę ogólnej sytuacji gospodarczej Polski, niejako narzuca potrzebę badania takich kwestii. Nie ma bowiem gotowych wzorców badawczych dotyczących tego zjawiska. W tym kontekście recenzowana praca, co już wcześniej podkreślono, może być ciekawym i ważnym źródłem informacji zarówno dla badaczy tego problemu, jak i praktyków – w tym agend rządowych oraz firm bezpośrednio zaangażowanych w działania w tym obszarze. Z tego punktu widzenia temat recenzowanej rozprawy jest w pełni uzasadniony i aktualny.

Treść recenzowanych materiałów odpowiada zakreślonemu w tytule tematowi pracy. Niewątpliwym atutem opracowania jest obiektywizm Autora w prezentowaniu najistotniejszych zagadnień i tematów. Doktorant konsekwentnie stara się unikać

stronniczości i oceniania badanych kwestii bez naukowego uzasadnienia oraz w sposób bardzo usystematyzowany stara się dochodzić do uzyskania efektów naukowo- badawczych stanowiących bogaty zestaw wiarygodnych argumentów na rzecz uznania hipotezy głównej i pomocniczych za udowodnione, do czego nawiązuję także w kolejnym punkcie recenzji. Chciałabym jeszcze podkreślić, że tematyka pracy należy- ze względu na jej szeroki zakres przedmiotowy, różnorodność podejść naukowych do badanych kwestii oraz wielowątkowość problematyki- do obszarów trudnych pod względem badawczym, czemu Autor- moim zdaniem w pełni sprostał w swojej rozprawie doktorskiej. Praca stanowi cenne i bardzo wartościowe studium kluczowych zagadnień ekonomicznych zarówno z zakresu ekonomii międzynarodowej, jak i tych elementów integracji europejskiej, które dotyczą jej polityki spójności, opracowując w sposób oryginalny analizę kluczowych zagadnień ekonomicznych o aplikacyjnym charakterze.

2. Problem badawczy i hipotezy badawcze. Metody badawcze.

We rozbudowanym Wstępie do rozprawy Doktorant sprecyzował główny problem badawczy (hipoteza główna), w którym stwierdza, że **Zasady wdrażania instrumentów promocji eksportu w niewystarczającym stopniu odpowiadają na potrzebę większej geograficznej dywersyfikacji polskiego eksportu**. W celu weryfikacji hipotezy głównej, sformułowano cztery pytania badawcze oraz pięć hipotez pomocniczych, które mają przyczynić się do głębszego wyjaśnienia nasuwających się kwestii oraz przeprowadzenia badania w sposób kompleksowy.

Z postawionego przez Autora problemu, wynika także cel rozprawy. Zarówno cel pracy, jak i postawiona hipoteza główna, sformułowane są poprawnie. Zasadnicza hipoteza rozprawy oraz hipotezy pomocnicze, jak również pytania badawcze zdeterminowały zarówno prowadzone w pracy rozważania teoretyczne, jak i badania empiryczne oraz pozwoliły na prawidłowe ukierunkowanie owych rozważań.

Weryfikację hipotezy głównej i hipotez pomocniczych mgr Michał Kołtuniak przeprowadził przy pomocy różnych technik badawczych. Zastosowane w pracy metody badawcze są typowe dla nauk ekonomicznych i społecznych, tj. prowadzą czytelnika od ogółu do szczegółowych analiz, by w końcowej części pracy dokonać syntezy. Podstawową metodą badawczą wykorzystaną przez Autora, jest logiczna analiza ciągu zależności zjawisk, faktów i danych statystycznych. Punktem wyjścia jest rozpoznanie praktyczne badanego problemu, na podstawie przeglądu polskiej i zagranicznej literatury oraz najważniejszych zagadnień

teoretycznych implikujących rozwój i kierunki polskiego eksportu. Mgr Michał Kołtuniak w swojej rozprawie odniósł się przede wszystkim do modelu grawitacyjnego jako tego, który w najbardziej adekwatny sposób wyjaśnia współczesną strukturę geograficzną polskiego eksportu. Dużą zasługą Autora jest wybór i „uporządkowanie” znaczącej ilości informacji w określony sposób i wyciągnięcie na ich podstawie dodatkowych, w stosunku do pojedynczych zadań, wniosków. Należy przy tym zaznaczyć, że Autor z dużą ostrożnością formułuje wnioski, podając zawsze wszelkie ograniczenia i uproszczenia, które należy brać pod uwagę. Należy przy tym dodać, że Autor zapoznał się z raportami, analizami i opracowaniami Komisji Europejskiej, OECD, WTO, NBP, GUS, Ministerstwa Gospodarki, PARP, Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur. Ponadto dokonał przeglądu programów operacyjnych za lata 2007-13 oraz informacji zawartych w uznanych pismach zagranicznych (np. Journal of Business Research czy International Business Review). Jeśli chodzi o publikacje książkowe, to w swojej dysertacji Autor odniósł się także do analiz i badań zawartych zarówno w polskich, jak i zagranicznych pracach.

Oprócz analizy literatury, Autor zastosował także m.in. takie metody, jak metoda opisowa, metoda statystycznej analizy danych, jak również metody badań niereaktywnych, a zwłaszcza metoda historyczno-porównawcza.

3. Układ i zawartość pracy

Postawionym w pracy problemom badawczym i głównemu celowi pracy podporządkowana jest konstrukcja pracy.

Struktura pracy jest logiczna, przejrzysta, spójna i podporządkowana udowodnieniu postawionej hipotezy głównej oraz zweryfikowaniu hipotez badawczych. Układ pracy, kolejność rozdziałów i zawarte w nich rozważania służą więc realizacji określonych we Wstępie zadań. Rozprawa składa się z Wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, spisu rysunków, wykresów, a także bibliografii, która ujęta została na stronach 237-246 i obejmuje liczne i ważne pozycje w jęz. polskim i angielskim w grupie książki i artykuły oraz traktaty i oficjalne dokumenty, raporty i artykuły prasowe, przy czym Autor w swoich badaniach oparł się również na informacjach znajdujących się na oficjalnych stronach internetowych Unii Europejskiej i instytucji międzynarodowych oraz krajowych, których wykaz znalazł się także w niniejszej bibliografii. Na szczególną uwagę zasługuje bogaty i aktualny materiał statystyczny ujęty w postaci tablic, wykresów i rysunków. Pod względem ilościowym i jakościowym literatura została dobrana prawidłowo, jest zróżnicowana, bogata i aktualna.

Już w rozbudowanym Wstępie Autor dokonał uściślenia tematu swojej pracy, ukazując zarys tematyki i przedmiotu badania. Doktorant w sposób precyzyjny i logiczny przedstawił uzasadnienie podjęcia tematyki, metodologię rozprawy, hipotezę główną, hipotezy pomocnicze i pytania badawcze oraz konstrukcję pracy i skrót zawartości poszczególnych rozdziałów. W Zakończeniu Doktorant odniósł się do hipotezy głównej rozprawy, dokonał podsumowania i weryfikacji przyjętych hipotez i zawarł najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający w problematykę i szczegółowo prezentuje rozwój i kierunki polskiego eksportu oraz podstawy teoretyczne kształtu naszego współczesnego eksportu, pod postacią modelu grawitacyjnego, wskazując przy tym na przyczyny warunkujące fakt, że eksport ten ma w sposób wyraźny charakter Eurocentryczny. Autor bardzo rzetelnie uporządkował w niniejszym rozdziale podstawowe pojęcia z tego zakresu, a także przedstawił w nim strukturę polskich eksporterów oraz potencjał rozwoju naszego eksportu. Jest to dobre wprowadzenie do dalszej części rozprawy - już w pełni empirycznej- w której zaprezentował wyniki prowadzonej analizy

Rozdział drugi to studium, w którym Autor na podstawie przeprowadzonych badań dokonał syntetycznej analizy najważniejszych odbiorców polskiego eksportu, najważniejszych w świecie importerów oraz oceny badanych zjawisk w kontekście odpowiedzi na pytanie dotyczące tego, jakie rynki należy obecnie uznać za najbardziej priorytetowe dla Polski w najbliższej przyszłości.

Rozdział trzeci zawiera szereg własnych myśli, uwag i wniosków Autora w odniesieniu do rozważań dotyczących rodzajów programów unijnych na rzecz wspierania eksportu w ramach funduszy strukturalnych. Autor dokonał bardzo wnikliwej analizy oferowanych programów, wskazując na duże ich rozproszenie oraz kryteria formalne i merytoryczne, jakie były stosowane przy wyborze wniosków składanych przez polskich eksporterów. W wyniku przeprowadzonej analizy wskazał na szereg ograniczeń związanych z wykorzystaniem tych środków, w tym m.in. na fakt, że z wsparcia tego wyłączone były przedsiębiorstwa należące do grupy dużych firm, zatrudniających powyżej 249 pracowników. Ogólnie w rozdziale tym Autor wskazuje, że w znaczącym stopniu środki na promocję eksportu poza UE były bardzo ograniczone i trudno dostępne.

W rozdziale czwartym mgr Michał Kołtuniak wykazał się szeroką wiedzą i umiejętnością prowadzenia oceny prawnych aspektów stosowania wsparcia proeksportowego. Rozdział

zawiera wiele elementów nieopracowanych w literaturze i został oparty na najnowszych materiałach, co potwierdza dobre merytoryczne przygotowanie Doktoranta. Ważne jest także, że kolejne części rozdziału zostały poświęcone analizie ograniczeń w zakresie wspierania eksportu, wynikających z międzynarodowych zobowiązań Polski, związanych m.in. z jej członkostwem w WTO. UE oraz OECD.

Rozdział piąty zawiera ocenę własną Doktoranta dotyczącą wybranych instrumentów promocji eksportu- z jednoczesnym wskazaniem na poziom wiedzy w tym zakresie wśród samych przedsiębiorców, co stanowi ważny wkład własny mgr Michała Kołtuniaka do badań nad polską polityką eksportową. Ponadto w podsumowaniu rozdziału Autor określił w sposób prawidłowy propozycje zmian, jakie należałoby w tym obszarze wprowadzić w kolejnym okresie programowania środków przyznany Polsce w ramach polityki spójności w celu zwiększenia zainteresowania i dostępności środków dla polskich eksporterów, zwracając uwagę na m.in. uproszczenie dostępu dla nich do działań promocyjnych czy chociażby uproszczenie kryteriów formalnych.

Pracę kończy wskazane wyżej Zakończenie, w którym Autor podsumowuje w syntetyczny sposób całość przeprowadzonych badań i rozważań zawartych w rozprawie oraz formułuje wnioski dotyczące badanego problemu.

W niniejszej recenzji- poza oceną ww. aspektów- dokonano również oceny formalnej strony pracy, tj. układu treści, zgodności tytułu pracy i poszczególnych części z ich zawartością oraz strony redakcyjnej rozprawy. Praca została przygotowana w zasadzie starannie w sensie językowym, aczkolwiek w pracy znalazłam pewne uchybienia natury formalnej dotyczące licznych uchybień interpunkcyjnych, stylistyki i tzw. literówek, które występują w całym tekście, poczynając od Wstępu.

Recenzowana praca jest niewątpliwie wartościowym kompendium wiedzy na badany temat, stanowiącym ważny wkład do nauki w obszarze ekonomii międzynarodowej. Doktorant posiada rozległą wiedzę teoretyczną w zakresie problematyki dysertacji oraz dobrą znajomość literatury przedmiotu.

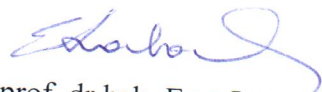
Z recenzenckiego obowiązku chciałabym jednak jeszcze zwrócić uwagę Doktoranta na kwestie, które mogą być pomocne w toku dalszych działań. Chodzi o takie kwestie, jak np.:

- zbyt wąskie podejście do teorii handlu międzynarodowego- w rozdziale pierwszym tylko w jednym punkcie jest odniesienie do tych kwestii, a niewątpliwie praca zyskałaby na wartości na nieco szerszym potraktowaniu tej kwestii;
- brak analizy skutków finansowego wsparcia eksportu- Autor wprawdzie koncentruje się na zagadnieniu dywersyfikacji eksportu, ale wskazanie przyczyn takiego wsparcia oraz jego kosztów i korzyści wynikających z takiego finansowania firm eksportowych dla polskiej gospodarki byłoby dużą wartością dodaną pracy;
- kolejna moja uwaga dotyczy całkowitego pominięcia w analizie pozafinansowych instrumentów wsparcia eksportu, a przecież właśnie odpowiednia polityka handlowa jest szczególnie ważna w całym systemie wspierania eksportu.

Pragnę jednocześnie podkreślić, że sformułowane uwagi krytyczne nie wpływają na moją ogólną pozytywną ocenę recenzowanej pracy. Przedmiot badań uważam za istotny dla dalszego rozwoju nauki, zaś sposób ujęcia problemu stanowi wyodrębnione zadanie badawcze, odpowiadające wymogom rozprawy doktorskiej.

Ocena końcowa

Podsumowując, stwierdzam, że rozprawa doktorska pana mgra Michała Kołtuniaka w pełni spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Jest ona wartościowym studium, potwierdzającym wiedzę i umiejętności badawcze Doktoranta. W związku z tym wnoszę do Rady Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie pana mgra Michała Kołtuniaka do publicznej obrony.

prof. dr hab. Ewa Latoszek